

להצלת הפרי מותר, ומש"כ הרמב"ם שימות כל עץ היינו דדוקא הפסד גמור מותר, וה"ה אם ימותו הפירות. ולכאורה יש לדון למש"כ החזו"א במכתב (לעיל אות ד') דיש חילוק בין היתר השקאה לדין אוקמי אילנא א"כ י"ל דדוקא בהשקאה הצריך הרמב"ם הפסד גמור, ועי'.

יד. ובמעדני ארץ כתב בשם המהרי"ל דיסקין דמותר אוקמי אילנא אף לצורך פירות שביעית, ואע"ג דפירות שביעית הן הפקר, מ"מ חשובים כאילו הם של כל ישראל ומותר למנוע הפסידן.

טו. עוד דן המעדנ"א אם מותר אוקמי אילנא בשדה של גוי, וכתב דתלוי בגדר ההיתר, דאם אוקמי אילנא לא חשיב כלל עבודה י"ל דאף בפירות נכרים מותר, אמנם אם התירו חכמים משום פסידא י"ל דבשל גוי אסור.

טז. בשו"ת משנת יוסף (ח"א סי' י"ב) דן באופן שיש באילן גורם שלא יתפתח כראוי והוא בא לסלקו, האם מיקרי אוקמי אילנא. והוכיח מדברי הפאת השולחן (סי' כ' אות י"א) שכתב דמותר לסוך את הפגין [כמבואר להלן מ"ה] משום דהוי אוקמי אילנא, [והא דאין סכין בשביעית היינו לרבנן דאוקמי אילנא אסור]. והרי ברמב"ם כתב דהא דסכין הפגין הוא מפני שאינן מתבשלין, ומבואר דכה"ג חשיב אוקמי אילנא.

יז. אמנם לכאורה יש להוכיח להיפך מהמהרי"ל דיסקין שכתב דמעשנין אסור ולא הוי אוקמי אילנא כיון שאין התולעים מזיקים אלא גורמים שלא יתפתח העץ, עי' לעיל מ"ב. ומבואר דכה"ג חשיב אברויי אילנא. ועי' עוד לעיל מ"ב מש"כ בזה.

משנה ה

סכין את הפגין ומנקבין אותן עד ר"ה.

א. הר"ש פ"י דהא דסכין את הפגין ומנקבין אותן היינו למהר בישולן, וכ"כ הרמב"ם בפיה"מ הנדמ"ח. אמנם בפיה"מ הישן כתב הרמב"ם דפגין "לא יתבשלו" אילולי הסיכה, לפ"ז כתב הפאה"ש דהסיכה הוי אוקמי אילנא.

ב. ובטעם ההיתר מבואר במשנ"ר ובחזו"א (י"ז י"ט) דהוי לצורך פירות שישית. [והא דלא שרי משום תולדות דרבנן, מוכח כהחזו"א דלא התירו תולדות דרבנן אלא במקום צורך, ואילו הכא הוי הרוחה בעלמא, ועי' משנ"ר].

ג. אמנם הפאת השולחן (סי' כ' אות י"א) דייק ממש"כ הרמב"ם וכן מנהג התאנים אצלינו 'שאינן מתבשלים' עד שמושחין וכו', דמיירי שאין התאנים מתבשלות כלל אילולי הסיכה, וכתב דהיינו מדין אוקמי אילנא, ומתניתין כרבי דאוקמי אילנא אסור בשביעית אלא דוקא בתוספת שביעית, כמ"ש הר"ש לעיל מ"ד מהירושלמי, והיינו שיטת הרמב"ם כמ"ש האחרונים לגבי מזהמין את הנטיעות. ועי' מש"כ במ"ד אות י"ג.

פגי ערב שביעית שנכנסו לשביעית וכו' לא סכין ולא מנקבין אותן.

א. **שיטת הר"ש:** הר"ש פי' דמיירי שהפגין עתידים להתבשל רק בשביעית, ולא בשישית, ולכן אין סכין ומנקבין אותן אף בתוספת שביעית. והא דקתני לעיל דמותר היינו בפגין שנגמרים בשישית, וכ"כ הריב"מ צ. והטעם דכל שנגמרים בשביעית לא הוי צורך פירות שישית. [ולהר"ש ר' יהודה דמתיר במקום שאין רגילין לסוך היינו בתוספת שביעית, אבל בשביעית עצמה אסור].

ב. ובמשנה ראשונה הקשה דאף כשנגמרים בשביעית מ"מ כל שחנטו קודם ט"ו בשבט אין בהן קדושת שביעית. וא"כ אינם "פירות שביעית" אלא "פירות שישית", ואמאי אסור לסוך. ולכן כתב דהיינו מדרבנן דמיחזי כצורך פירות שביעית.

ג. אמנם החזו"א (י"ז י"ט) כתב דוקא כשמתבשלין בשישית מותר לסוך לצורך הפירות. ומבואר מדבריו דכשמתבשלין בשביעית אסור מדאורייתא. וכתב במעדנ"א דההיתר דלצורך פירות שישית אינו תלוי כלל בקדושת שביעית, אלא כל שהתועלת לצורך פירות שיגמרו בשביעית אסור אע"פ שאין בהן קדו"ש. ומאידך אם נגמרו בשישית אפי' נלקטו בשביעית ויש בהן קדו"ש מותר, כמבואר לעיל מ"ב לגבי מקשאות ומדלעות, [ועי' במ"ב מש"כ מהמקד"ד].

והיינו דכל יסוד האיסור בתוספת שביעית הוא מה שמכין לצורך צמיחה בשביעית, אבל אם מהני לתועלת הפירות של שישית אין בזה משום תוספת שביעית.

ד. ובמקד"ד (נ"ט ז') כתב דכיון שסכין אותן למהר בישולן, ונמצא דע"י הסיכה בשישית ממהרין להתבשל בשביעית, הוי כעושה מלאכה בשביעית עצמה, וכמ"ש תוס' ר"ה י': שאסור לנטוע בערב שביעית ע"מ שתקלוט בשביעית. [ועי' לעיל פ"א מ"א שהבאנו מהמקד"ד דהאיסור לנטוע ע"מ שתקלוט בשביעית היינו מדין שביתת שדהו]. אמנם כתב המקד"ד דהיינו דוקא באופן שפעולת מהירות הבישול תיעשה רק בשביעית, דאל"כ הוי כמי שזורע בערב שביעית וגדל בשביעית.

ה. עי' מעדנ"א (פ"א מ"א) שדן האם מותר לחרוש בשישית לצורך פירות שהביאו שליש בשישית וימשיכו לצמוח בשביעית מכח החרישה. והוכיח מדברי הר"ש שאוסר לסוך פגי

ערב שביעית שנכנסין לשביעית, ואע"פ שכבר הביאו שליש בשישית, וה"נ אסור לחרוש, ועי"ש מה שהקשה מירושלמי.

ו. **שיטת הרא"ש והרמב"ם:** הרא"ש פ' דמתני' מיירי בשביעית עצמה, [והא דמקשה הר"ש דא"כ היינו רישא, תי' החזו"א (י"ז כ"ז) דקמ"ל דר' יהודה מתיר במקום שאין רגילין לסוך אפי' בשביעית עצמה]. וכן מבואר ברמב"ם (פ"ג ה"י) שהעתיק דין משנתנו, ומבואר מדבריו דגם בזה"ז אסור, עי' מהר"י קורקוס שם.

ז. והנה מדברי הרא"ש משמע דבתוס' שביעית מותר אפי' בפגין שעתידים להתבשל בשביעית, ובחזו"א (שם ד"ה ושיעור) כתב דגם להרמב"ם שרי דוקא כשיגיעו לעונה"מ בשישית, ואע"פ שיגמרו להתבשל בשביעית חשיב לצורך פירות שישית, [משא"כ להר"ש דבעינן שיגמר הבישול בשישית].

ושל שביעית שיצאו למוצאי שביעית.

א. הר"ש להלן הביא תו"כ פ' בהר שנת שבתון יהיה לארץ כיון שיצאת שביעית אע"פ שפירותיה שמיטה מותר לעשות מלאכה בגופו של אילן. ופי' דהיינו ר"ש דמתיר לעשות מלאכה בגופו של אילן, וחולק על ת"ק שאוסר לסוך פגי שביעית שיצאו למוצאי שביעית. [ועי' להלן ד"ה ר"ש מתיר].

ב. והנה הר"ש הביא תוספתא דר' יהודה דמתיר במקום שלא נהגו לסוך היינו דוקא בפגי ערב שביעית, אבל בפגי שביעית שיצאו למוצאי שביעית אוסר אפי' במקום שלא נהגו לסוך.

ג. והקשה החזו"א דבשלמא להר"ש דפגי ערב שביעית מיירי בשישית, א"ש דבתוספת שביעית הקילו במקום שלא נהגו לסוך, אבל לשיטת הרמב"ם והרא"ש דמיירי בשביעית עצמה איך יתכן דמוצאי שביעית חמור משביעית עצמה. עי"ש מש"כ לתרץ, [ותירוצו יתכן רק בדעת הרמב"ם ולא בדעת הרא"ש].

ד. אמנם עוד כתב החזו"א (י"ז ב') לבאר דלהרמב"ם פגי שביעית שיצאו למוצאי שביעית מיירי בשביעית עצמה, וצ"ל "שיצאו" בצירי, דהיינו שעתידין לצאת. וקמ"ל דאע"פ שעתידים להתבשל במוצאי שביעית אסור לסוכן בשביעית. ולפ"ז כתב החזו"א דק"ל כהתו"כ דאין איסור עבודה במוצאי שביעית.

ה. ובקה"י (שביעית סי' ט') כתב בדעת הרמב"ם, דהא דפגי שביעית שיצאו למוצאי שביעית אסורים בסיכה אין זה מדין עבודת הארץ, אלא מדין קדושת פירות שצריך לנהוג בהן מנהג

הפקר. עי"ש שהביא דברי התוס' בר"ה יב: שאסור לקצור בפירות שביעית כדרך אפי' במוצאי שביעית. ולכן אע"ג דבמקום שנהגו שלא לסוך מתיר ר"י, זהו דוקא בפגי ער"ש שאין בהן קדו"ש [כיון שחנטו בער"ש], וכל האיסור מדין עבודת הארץ, ואי"ז חשוב עבודה. משא"כ בפגי שביעית דהאיסור מחמת הקדו"ש אסור אפי' כשלא נהגו לסוך. וכ"כ במעדנ"א, ועי' אשר לשלמה סי' ג'.

ו. והנה בדברי התוס' בר"ה מבואר דגם חרישה אסורה ולכאורה זה אינו מדין קדושת הפרות, ועי' ד"א (פ"ב ה"א בביה"ל) שהביא דברי הרשב"א ושא"ר ר"ה שם דמבואר להדיא שהוא איסור עבודת הארץ. אמנם למש"כ החזו"א [עי' להלן ד"ה ר"ש] דכל זה לר"ע, י"ל דמתני' כר"י וכל האיסור משום קדושת הפירות.

ר' שמעון מתיר באילן וכו'.

א. הר"ש הביא התו"כ דבמוצאי שביעית מותר בעבודת האילן אע"פ שהפירות קדושים בקדו"ש, וכתב דהיינו ר"ש. ולקמן בסוף המשנה כתב הר"ש דת"ק חולק על ר"ש וס"ל דעבודת האילן אסורה במוצאי שביעית.

ב. ובחזו"א (י"ז ב') כתב די"ל דזה תלוי במחלוקת ר' ישמעאל ור' עקיבא, דר' עקיבא דיליף מבחריש ובקציר תשבות לאסור קציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית, סבר כת"ק. אבל לר' ישמעאל תוספת שביעית אסורה מהלל"מ אין מקור לאסור במוצאי שביעית, ור"ש כר"י. ולפ"ז כתב החזו"א דאין מקור לאסור עבודה בתוספת שביעית למאי דקי"ל כר' ישמעאל.

ג. אמנם בהגהות הגר"א כתב על דברי הר"ש 'אינו כן דר"ש לא פליג אלא באילן'. וכ"כ במלאכ"ש ובתוס' א"ש לפרש דר"ש חולק רק בעבודות בגופו של אילן עצמו ולא בפירות. ויש לבאר דעבודה בפירות עצמן אסורה מדין קדושת שביעית וכדברי הקה"י הנ"ל, ולא נחלקו ת"ק ור"ש אלא בשאר עבודות האילן.

ד. ובד"א (פ"ב ה"א) הביא פי' רבינו נתן שמפרש דהתו"כ אוסר עבודה במוצאי שביעית, וביאר הד"א שהוא מפרש בתו"כ דרק מלאכה לצורך האילן מותרת, אבל סיכה שהיא עבודה בפרי אסורה אף במוצאי"ש. ולפ"ז כתב די"ל דת"ק ור"ש לא פליגי כלל, ור"ש מתיר רק עבודה בגוף האילן ולא בפירות, ות"ק אוסר רק עבודה בפירות ולא באילן.

